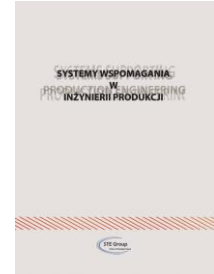

Innowacje społeczne – przyczynek do dalszych badań

Data wpłynięcia do Redakcji: 03/2023
Data akceptacji przez Redakcję do publikacji: 04/2023

2023, volume 12, issue 1, pp. 23-35

Agnieszka Czerwińska-Lubszczyk
ORCID ID: 0000-0001-8100-8802
Akademia Techniczno-Humanistyczna, Poland

Streszczenie: Innowacje społeczne mogą być odpowiedzią na współczesne problemy społeczno-gospodarcze z jakimi zmagają się świat. Są tematem poruszonym zarówno przez praktyków, jak i teoretyków z różnych obszarów nauk. Celem badań jest omówienie zagadnienia innowacji społecznych oraz wskazanie kierunków ich dalszych badań w ramach nauk o zarządzaniu. Artykuł powstał w oparciu o analizę literatury krajowej oraz zagranicznej. Badania przeprowadzono z wykorzystaniem metody desk research. Wykorzystano metodę mapowania nauki. Na podstawie przeprowadzonej analizy możemy wnioskować, że zagadnienia innowacji i innowacji społecznych są zagadnieniem aktualnymi. Przy czym, zagadnienie innowacji jest pojęciem znacznie częściej analizowanym przez badaczy niż innowacji społecznych. Aktualnie zagadnienie innowacji społecznych jest analizowane w ramach trzech głównych obszarów badawczych: przedsiębiorczości, zrównoważonego rozwoju oraz wpływu społecznego. Otwiera to interesujące pole badawcze do przyszłych analiz w ramach nauk o zarządzaniu.

Słowa kluczowe: innowacje, problemy społeczno-gospodarcze, innowacje społeczne, badania

WPROWADZENIE

Wzrost gospodarczy pociąga za sobą rosnące napięcia społeczne oraz środowiskowe: nierówności i wykluczenie społeczne, zmiany klimatyczne czy rosnące zanieczyszczenie środowiska i jego wpływ na zdrowie społeczeństwa [1, 2, 3]. Unia Europejska boryka się z rosnącą presją na systemy zabezpieczenia społecznego, wysoką liczbą ludności żyjącej poniżej granicy ubóstwa oraz dotkniętej wykluczeniem społecznym, trudnościami w łączeniu pracy zawodowej z życiem prywatnym, wysokim bezrobociem wśród osób młodych, imigrantów i niepełnosprawnych. Gospodarki europejskie muszą sprostać wyzwaniom związanym ze wzrostem globalnej konkurencji i postępem technicznym [4].

Polska stoi w obliczu wyzwania dekarbonizacji gospodarki, który będzie miał wpływ nie tylko na kwestie środowiskowe i gospodarcze, ale również społeczne. Ponadto istotnymi determinantami aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej są pandemia oraz wojna za wschodnią granicą. Zwracana jest uwaga, że ze względu na aktualne możliwości techniczne, tempo wdrożenia technologii zeroemisyjnych i proponowane nakłady – osiągnięcie celów Zielonego Ładu może być trudne [5, 6, 7, 8, 9].

Przy czym, jednocześnie wymagane jest pilne zrównoważenie celów gospodarczych poprzez cele środowiskowe oraz inkluzję społeczną [10, 11]. Zmiany dotyczą wszystkich sektorów gospodarki (biznesu, państwa i trzeciego sektora) i wymagają natychmiastowych działań wszystkich podmiotów. Biznes mierzy się z rosnącą konkurencją, wzrostem wymagań klientów, szybkim postępem technologicznym, wzrostem ryzyka we wszystkich obszarach prowadzenia działalności [12, 13]. Państwo musi znaleźć nowe rozwiązania w obszarze rozwoju gospodarczego [14, 15]. Jednostki samorządu terytorialnego w zakresie sposobów na rozwiązywanie problemów mieszkańców przy uwzględnieniu niewystarczających zasobów finansowych.

Odpowiedzią na problemy każdego z obszarów gospodarki mogą być innowacje społeczne. Dla biznesu w tak złożonym, turbulentnym środowisku, umiejętność wyczuwania zmian i szybka i innowacyjna reakcja mogą umożliwiać rozwój i przetrwanie organizacji [12, 13]. W jednostkach samorządu terytorialnego pojawiają się nowe formy współpracy pomiędzy administracją publiczną a obywatelami. Wchodzi się w relacje z interesariuszami takimi jak: organizacje pozarządowe, nieformalne ruchy obywatelskie, lokalny biznes, uczelnie i szkoły. Organizacje pozarządowe często przejmują inicjatywę w poszukiwaniu rozwiązań bieżących problemów i kreowania nowych i innowacyjnych rozwiązań. Zmieniają swymi działaniami przestrzeń publiczną, są uczestnikami konsultacji społecznych, zachęcają do zmian prowadząc debaty, wpływają na kształtowanie programów kształcenia w szkołach i uczelniach [16].

Celem badań jest omówienie zagadnienia innowacji społecznych oraz wskazanie kierunków ich dalszych badań w ramach nauk o zarządzaniu. Publikacja powstała w oparciu o badania literatury krajowej oraz zagranicznej. Badania przeprowadzono z wykorzystaniem metody desk research. Analizie poddano publikacje znajdujące się w bazie Biblioteka Nauki, która udostępnia w sposób otwarty pełne teksty artykułów publikowanych w polskich czasopismach naukowych oraz bazie Skopus. Wykorzystano metodę mapowania nauki. Skorzystano z oprogramowania VOSviewer.

INNOWACJE

Współczesne zmiany innowacyjne cechuje interdyscyplinarność. Innowacje powstają, rozwijają się i są upowszechniane w wielu różnych sferach życia społeczno-gospodarczego. Obejmują wszystkie obszary aktywności człowieka: aktywność w życiu prywatnym, w pracy zawodowej w sektorze produkcji dóbr i usług, w administracji i instytucjach politycznych [17].

Innowacje stanowią jedno z najważniejszych zagadnień w ramach ekonomii i nauk o zarządzaniu. Innowacyjność definiuje się jako „zdolność organizacji, sektorów, regionów czy państw do poszukiwania, wdrażania i upowszechniania innowacji” [18]. Jest to zdolność do tworzenia czegoś nowego lub wprowadzania znaczących zmian [14]. Zgodnie z definicją zaproponowaną przez Druckera innowacje to

„celowe i zorganizowane poszukiwanie zmian i analiza okazji do społecznej lub gospodarczej innowacji, którą taka zmiana mogłaby umożliwić” [19].

W literaturze wyróżnia się najczęściej innowacje: techniczne, technologiczne, organizacyjne, infrastrukturalne i personalne [17]. Przez długi czas przedmiotem badań były przede wszystkim innowacje produktowe i procesowe [1]. Dziś uwagę kierujemy w stronę innowacji społecznych.

Warto zwrócić uwagę, iż wyróżnienie tych typów (rodzajów) nie powinno być rozpatrywane jako odrębne, niezależne od siebie procesy zmian, gdyż wzajemnie się one warunkują i uzupełniają. Zmiany w jednych obszarach, powodują zmiany w innych. Współoddziaływanie poszczególnych rodzajów innowacji jest następstwem „ściślych powiązań ze sobą różnych dziedzin nauki i wiedzy wykorzystywanych w procesach innowacyjnych, np. nauk ekonomicznych, społecznych, technicznych, matematycznych, informatycznych i humanistycznych”. Olejniczuk-Merta [17] zwraca uwagę, iż „innowacje w technice wytwarzania przyczyniają się do innowacji technologicznych dzięki modernizacji i unowocześnieniu bazy wytwórczej, która ma bezpośredni wpływ na technologię wytwarzania. Pociąga to za sobą potrzebę zmian w zakresie organizacji działań, a czasem także w dziedzinie struktur organizacyjnych przedsiębiorstwa i jednostek administracyjnych związanych z innowacją. Efekty zmian organizacyjnych, technicznych i technologicznych wpływają z kolei na styl życia ludzi i ich obyczaje. Tworzą nową kulturę społeczną. Ta zaś, wraz z dalszym postępowaniem w nauce i wiedzy, sprzyja powstawaniu nowych idei, pomysłów innowacyjnych, a także upowszechnianiu istniejących” [17].

INNOWACJE SPOŁECZNE

Innowacje społeczne rozwijają się w wyniku zmian technologicznych, gospodarczych i społecznych. Jednak jak zwraca uwagę Olejniczuk-Merta [17] „przestają być głównie wynikiem innowacji technologicznych, zarządczych czy organizacyjnych i stają się aktywnym środkiem, będącym w rękach społecznych”. W tabeli 1 przedstawiono wybrane definicje innowacji społecznych.

Definicje innowacji społecznych podkreślają interdyscyplinarność oraz wielowymiarowość pojęcia. W definicjach podkreślany jest przede wszystkim komponent społeczny [26]. Celem innowacji społecznych jest podnoszenie jakości życia społeczeństwa lub jego poszczególnych grup społecznych. Wiąże się one ze zmianą społeczną, rozumianą na przykład jako „różnica między stanem systemu społecznego, grupy, organizacji w jednym momencie czasu, a stanem tego samego systemu w innym momencie czasu” [17].

Efektom innowacji społecznych może być [25, 27]:

- Nowe rozwiązanie zaspokajające określone potrzeby społeczne;
- Zmiana postaw społecznych;
- Zmiana zachowań;
- Zmiana relacji społecznych;
- Zmiana stylu życia.

Tabela 1 Wybrane definicje innowacji społecznych

Autor (rok publikacji)	Definicja
Drucker (1992)	Innowacja społeczna „oznacza (...) zmianę wartości i zaspokajania potrzeb konsumentów dzięki wykorzystaniu określonych zasobów” [18].
Muglan (2007)	„Innowacje społeczne to rozwój i wdrażanie nowych pomysłów (produktów, usług i modeli) w celu zaspokojenia potrzeb społecznych i tworzenia relacji społecznych oraz współpracy, zwiększające zdolność społeczeństwa do działania” [20]
PARP (2010)	„Jest to zmiana, która jest nie tylko nową koncepcją czy wdrożeniem, ale także nową koncepcją lub wdrożeniem znanego już rozwiązania, występującego w nowym kontekście społecznym” [21].
Olejniczuk-Merta (2013)	„Innowacje społeczne wyrażają się w zmianach zachodzących w strukturze społecznej ludności, we wzorach obyczajowych, postawach ludzkich, a nawet ogólnej kulturze narodu” [17].
Pełka (2013)	Są to „strategie i metody rozwiązywania problemów, które pozwalają zaspokajać potrzeby społeczne efektywniej w porównaniu z dotychczasowymi rozwiązaniami” [4].
Wyrwa (2014)	„Innowacje społeczne są inspirowane przez motywacje społeczne i gospodarcze, są nowatorskie, promowane przez różne podmioty, intensyfikowane i zrównoważone, przybierają różne formy oraz poprawiają życie ludzi. Innowacje społeczne rozpatrywane są przez pryzmat zaangażowania wielu podmiotów sfery publicznej i prywatnej w rozwiązywanie problemów społecznych i zaspokajanie potrzeb społecznych w nowy, lepszy, bardziej skuteczny sposób. Wiążą się one z wprowadzeniem nowych rozwiązań, produktów, usług, powstałych dzięki współpracy różnych podmiotów” [22].
Laurisz, Pacut (2019).	„Nowatorskie, wielopłaszczyznowe działania w sektorze komercyjnym, społecznym, publicznym podejmowane w celu wywołania zmiany społecznej, zwiększania zdolności obywateli, społeczeństw, różnych grup interesariuszy do działania, wprowadzenia zmian lub/i wywierania wpływu na środowisko. Zmiany te służą zaspokojeniu ludzkich potrzeb i celów lub rozwiązaniu istotnego społecznie problemu” [12].
Morawska-Jancelewicz (2016)	„To nowe, często eksperymentalne sposoby na rozwiązywanie realnie istniejących problemów społecznych i polepszenie jakości życia. Innowacje społeczne są dostosowane do specyfiki danej społeczności oraz wynikają z jej potrzeb” [16].
Jędrych (2016)	„Za innowacje społeczne uznaje się nowe idee (produkty, usługi, modele), które efektywniej zaspokajają potrzeby społeczne i jednocześnie tworzą nowe relacje współpracy. Są to więc innowacje korzystne dla społeczeństwa i podnoszące zdolność do działania” [23].
INNOES (2020)	„Innowacje społeczne rozumiane są jako nowe, bardziej skuteczne metody i narzędzia rozwiązywania problemów społecznych w obszarze dostępności na rzecz osób starszych z ograniczoną mobilnością lub percepcją oraz osób z niepełnosprawnościami, polegające na tworzeniu i testowaniu nowych rozwiązań lub usprawnianiu już istniejących, przy jednoczesnej dbałości o ich optymalizację, zgodnie z myślą „więcej za mniej”. Innowacyjność może dotyczyć w szczególności wytwarzanych produktów, sposobu pracy, jak i kreowania nowych zjawisk oraz społecznej wartości dodanej” [24].

Źródło: Opracowanie własne między innymi na podstawie [25]

Mogą być tworzone i rozpowszechniane przez podmioty z każdego z trzech sektorów gospodarki: prywatnego, publicznego, społecznego [25]. Mogą również

wymagać zaangażowania lub współpracy wielu podmiotów jednocześnie: przedsiębiorstw, organizacji pozarządowych, jednostek samorządu terytorialnego, ośrodków badawczych, uczelni [17, 25, 28, 29].

Innowacje społeczne mogą mieć charakter innowacji typu makro lub mikro, realizowanych na zasadach przedsiębiorczości [4, 28]. Mogą być tworzone oddolnie jako wynik aktywizacji społeczeństwa lub odgórnie jako element polityki społecznej państwa [25].

Ze swej natury są ukierunkowane na społeczności lokalne, których specyficzne warunki funkcjonowania determinują konkretne potrzeby członków [26]. Często są one określane jako: open innovation, user driver innovation. Wiążą się z wykorzystywaniem wiedzy i pomysłów odbiorców, którzy dobrze znają potrzeby grup społecznych, do których przynależą [17].

Pomimo zróżnicowania definicji pojęcia innowacje społeczne, można wskazać pewne cechy charakterystyczne [25]:

- Mają pozytywny wpływ na społeczeństwo;
- Są nowatorskie, efektywne i współzależne;
- Przybierają różne formy;
- Często łączą w sobie cele społeczne i gospodarcze;
- Mogą być inicjowane przez różne podmioty: instytucje publiczne, przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe.

Innowacje społeczne przybierają różne formy. Olejniczuk-Merta A. [17] zwraca uwagę, że innowacja społeczna może wiązać się ze „zmianą, która jest nie tylko nową koncepcją czy wdrożeniem, ale także nową koncepcją lub wdrożeniem znanego już rozwiązania, występującego w nowym kontekście społecznym”. W ramach projektu INNOES – również zwraca się uwagę, iż „wynikiem innowacji społecznej nie musi być nowy technologiczny produkt, może to być natomiast nowa wartość dla klienta, która ma za zadanie poprawić jakość jego życia”. „Innowacje społeczne są raczej wynikiem procesu uczenia się niż wynikiem wynalazczości” [24].

Jak zauważa Baron [27, 30] „wciąż niewiele wiadomo o mechanizmach powstawania innowacji społecznych oraz o tym, jak zarządzać ich projektowaniem i realizacją”. Proponuje on trzy-etapowy model obejmujący:

- Przeformułowanie.
- Budowanie.
- Uczenie się.

Przeformułowanie jest kluczowym etapem dla powstania nowej wiedzy i tworzenia innowacyjnych rozwiązań. Nowa wiedza musi być tworzona w realnym świecie i przy zaangażowaniu prawdziwych użytkowników, aby odpowiadać na rzeczywiste potrzeby społeczeństwa. W kolejnym etapie jest budowany prototyp przyszłego rozwiązania problemu. Ważnym aspektem jest ciągłe doskonalenie, wypracowanego rozwiązania. Etap uczenia się opiera się na interakcji z

odbiorcami oraz innymi interesariuszami w celu uzyskania informacji zwrotnej, dla doskonalenia rozwiązań i rozwoju wiedzy [27].

Tabela 2 Obszary tematyczne w ramach, których jest poruszane zagadnienie innowacji społecznych

Obszar	Zagadnienia
Transformacja społeczna	<i>„Rola społeczeństwa obywatelskiego w procesie przemian społecznych i rola ekonomii społecznej i przedsiębiorców społecznych w realizacji wzrostu gospodarczego i integracji społecznej; rola biznesu w zmianie społecznej – społeczna odpowiedzialność biznesu i rola przedsiębiorstw w prowadzeniu kolejnej fali innowacji i produktywności poprzez skupienie się na „społecznych” dziedzinach takich, jak edukacja czy opieka zdrowotna.”</i>
Model zarządzania organizacją	<i>„Budowanie strategii biznesowych obejmujących zmiany w kapitałach ludzkim, instytucjonalnym i społecznym, które prowadzą do poprawy sprawności organizacyjnej i poprawy konkurencyjności; restrukturyzacja organizacyjna, modernizacja stosunków przemysłowych oraz poprawa zarządzania zasobami ludzkimi; zarządzania non-profit.”</i>
Przedsiębiorczość społeczna	<i>„Rozwój nowych i innowacyjnych sposobów pokonywania trudnych wyzwań społecznych poprzez zaangażowanie przedsiębiorców „wrażliwych społecznie”. Przedsiębiorstwa społeczne są to przede wszystkim przedsiębiorstwa z celami społecznymi, których nadwyżki są reinwestowane w to przedsięwzięcie.”</i>
Rozwój nowych produktów, usług	<i>„Rozwój nowych produktów, usług i programów (zaspokajających potrzeby społeczne, innowacje w sektorze publicznym i świadczenia usług publicznych przez przedsiębiorstwa społeczne i organizacje społeczeństwa obywatelskiego; świadczenie usług publicznych i innych środków redystrybucji, w kierunku oszczędności budżetowych w państwie dobrobytu).”</i>
Ład korporacyjny	<i>„Wzmocnienia pozycji i zwiększenia zdolności instytucji społecznych (poprawa wzajemnych relacji między różnymi podmiotami społecznymi, poprawa umiejętności, kompetencji, kapitału społecznego wśród aktorów życia społecznego zaangażowanych w rozwój i realizację programów i strategii społecznych i gospodarczych).”</i>

Źródło: Opracowanie na podstawie [31]

Wronka-Pośpiech [31] na bazie przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu wskazała, że innowacje społeczne pojawiają się w kontekście pięciu głównych obszarów tematycznych: transformacji społecznej, modelu zarządzania organizacją, przedsiębiorczości społecznej, rozwoju nowych produktów i usług, ładu korporacyjnego. Obszary scharakteryzowano w tabeli 2.

INNOWACJE SPOŁECZNE JAKO OBSZAR BADAWCZY

Znaczenie innowacji i innowacji społecznych dla współczesnych gospodarek powoduje wzrost zainteresowania tymi zagadnieniami praktyków, jak i teoretyków [13]. Problemy te są poruszane przez badaczy różnych obszarów nauk [4, 13, 32, 33].

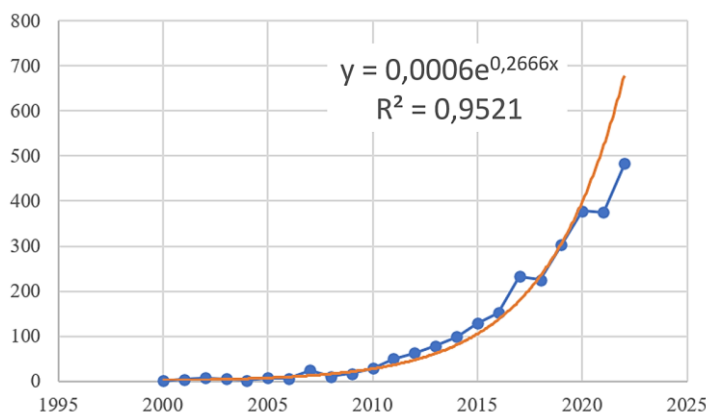
Wyszukano publikacje znajdujące się w bazie Scopus zawierające w tytule, abstrakcie lub słowach kluczowych sformułowania innovation lub social innovation. Wyniki ograniczono do anglojęzycznych artykułów z czasopism naukowych. Tak uzyskano ponad 263 tyś wyników. Następnie powtórzono wyszukiwanie dla samego sformułowania social innovation. Przy tych samych

założeniach jak wcześniej, uzyskano prawie 3 tyś. wyników. Analiza publikacji według roku publikacji wskazuje na bardzo duże zainteresowanie badaczy omawianym obszarem (tabela 3) oraz wzrost tego zainteresowania w ostatnich latach (2015-2022). Ponadto na rys. 1 przedstawiono liczbę publikacji z zakresu innowacji społecznych według daty publikacji. Kolorową linią zaznaczono wykładniczą linię trendu, umieszczono również równanie linii trendu. Dane wskazują na wykładniczy wzrost liczby publikacji ($R^2 = 0,9521$).

Można wnioskować, że obszar innowacji społecznych może cieszyć się dużym zainteresowaniem badaczy w najbliższych latach (co wynika z linii trendu).

Tabela 3 Liczba publikacji z zakresu innowacji i innowacji społecznych wg daty publikacji (Scopus)

	Zakres poszukiwanych słów kluczowych	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1	<i>innovation</i> lub <i>social innovation</i>	11484	12571	13500	14863	17375	20033	22390	28594
2	<i>social innovation</i>	128	152	232	225	303	378	375	483

Rys. 1 Liczba publikacji z zakresu innowacji społecznych wg daty publikacji (Scopus)

W tabeli 4 ujęto liczbę wyszukanych publikacji w bazie Scopus wg obszaru badawczego. Dane uporządkowano malejąco wg liczby publikacji. Ujęto główne obszary badawcze. Dla słów kluczowych: *innovation* lub *social innovation* uwzględniono wyniki o liczbie wyszukiwań powyżej 10 tyś. Inne obszary nieujęte w tabeli to np.: ochrona zdrowia, chemia, fizyka, psychologia, genetyka, matematyka. Dla słów kluczowych: *social innovation*, wprowadzono wyniki o liczbie wyszukiwań powyżej stu. Inne obszary nieujęte w tabeli to np.: ochrona zdrowia, chemia, fizyka, genetyka, matematyka. Można wnioskować, że nauki społeczne oraz nauki o zarządzaniu to główne obszary nauk, w ramach których analizowane są zagadnienia innowacji oraz innowacji społecznych.

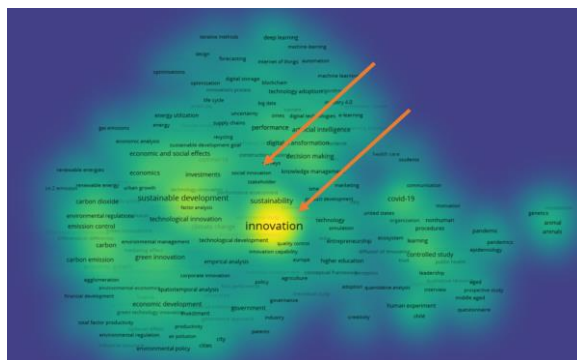
Następnie ograniczono wyniki do publikacji w otwartym dostępie z 2022 roku z obszaru: Business, management and accounting, uzyskując 7238 wyników.

Ostatecznie analizie w programie VOSviewer poddano 2000 publikacji (ze względu na ograniczenia programu).

Tabela 4 Liczba publikacji z zakresu innowacji i innowacji społecznych wg obszaru badawczego (Scopus)

Zakres poszukiwanych słów kluczowych: innovation lub social innovation		Zakres poszukiwanych słów kluczowych: social innovation	
Obszar badawczy	Liczba publikacji	Obszar badawczy	Liczba publikacji
Social Sciences	75824	Social Sciences	1704
Business, Management and Accounting	68705	Business, Management and Accounting	994
Medicine	46055	Environmental Science	563
Engineering	43311	Economics, Econometrics and Finance	421
Economics, Econometrics and Finance	30888	Energy	300
Environmental Science	29256	Engineering	288
Computer Science	28894	Computer Science	276
Arts and Humanities	14487	Arts and Humanities	275
Energy	14144	Medicine	157
Decision Sciences	13869	Psychology	128
Agricultural and Biological Sciences	12673	Agricultural and Biological Sciences	116
Nursing	11191	-	-

W celu zwiększenia czytelności mapy ograniczono się do słów kluczowych występujących minimum sześciokrotnie. Wyniki przedstawiono na rys. 2 oraz w tab. 5.

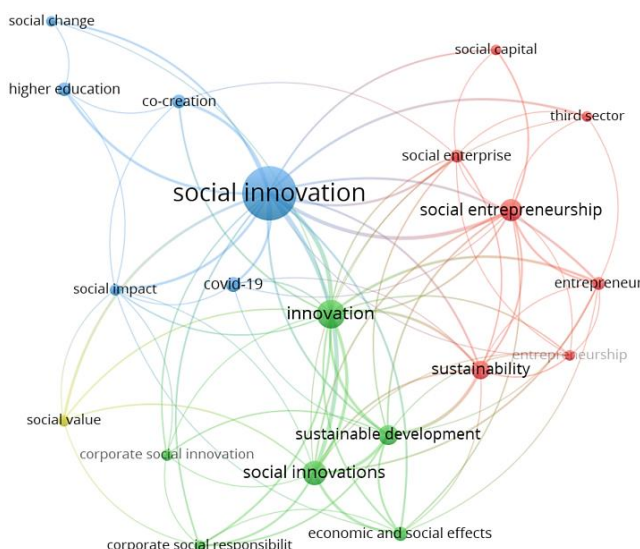
Rys. 2 Wyniki dla słów kluczowych innovation oraz social innovation (VOSviewer)

Tabela 5 Wyniki dla słów kluczowych innovation oraz social innovation (VOSviewer)

Słowo kluczowe	Ilość powiązań z innymi słowami kluczowymi (links)	Siła powiązań (total link strength)	Ilość wystąpień słowa kluczowego (occurrences)
<i>Innovation</i>	224	353	421
<i>Social innovation</i>	37	41	14

Głównym słowem kluczowym było innovation. Z kolei, zagadnienie social innovation stanowiło raczej obszar rzadko poruszany w porównaniu do

innovation. Ilość powiązań z innymi słowami kluczowymi, całkowita siła powiązań oraz ilość wystąpień danego słowa kluczowego umieszczono w tabeli 5. Następnie powtórzono przygotowanie bazy danych dla zagadnienia social innovation. Przyjęto procedurę jak wcześniej. Na rys. 3 zaprezentowano powiązania występujące pomiędzy zagadnieniami social innovation i innymi słowami kluczowymi.

Rys. 3 Obszary badawcze związane z innowacjami społecznymi (VOSviewer)

Tabela 6 Liczba wystąpień danego słowa kluczowego oraz siła jego powiązań wg klastrów tematycznych (VOSviewer)

Nazwa klastra tematycznego	Słowo kluczowe	Liczba wystąpień	Siła powiązań
Przedsiębiorczość	Social entrepreneurship	21	37
	Sustainability	15	32
	Entrepreneur	7	23
	Social enterprise	7	17
	Entrepreneurship	5	10
	Third sector	5	9
	Social capital	5	7
Zrównoważony rozwój	Social innovation	126	113
	Innovation	36	70
	Sustainable development	18	46
	Economic and social effects	9	24
	Corporate social responsibility	6	17
	Corporate social innovation	6	8
Wpływ społeczny	Social innovations	25	59
	Social impact	6	15
	Co-creation	8	13
	COVID-19	10	11
	Higher education	8	9
	Social change	5	6

Zidentyfikowano trzy główne obszary badawcze (klastry tematyczne), które na rysunku zostały zaznaczone kolorami: związany z przedsiębiorczością, zrównoważonym rozwojem oraz wpływem społecznym (w powiązaniu z

zagadnieniem szkolnictwa wyższego). Liczbę wystąpień danego słowa kluczowego oraz siłę jego powiązań ujęto w tabeli 6.

Na podstawie przeprowadzonej analizy możemy wnioskować, że zagadnienia innowacji i innowacji społecznych są zagadnieniem aktualnymi. Przy czym, zagadnienie innowacji jest pojęciem częściej analizowanym przez badaczy niż innowacji społecznych. Można również wnioskować, że obszar innowacji społecznych będzie cieszył się dużym zainteresowaniem badaczy w najbliższych latach. Przy czym jednym z głównych obszarów nauk, w ramach których analizowane są zagadnienia innowacji oraz innowacji społecznych są nauki o zarządzaniu. Wykazano, że aktualnie zagadnienie innowacji społecznych jest analizowane w ramach nauk o zarządzaniu w ramach trzech głównych obszarów badawczych: przedsiębiorczości, zrównoważonego rozwoju oraz wpływu społecznego (w powiązaniu z zagadnieniem szkolnictwa wyższego).

PODSUMOWANIE

Innowacje społeczne mogą okazać się istotnym narzędziem umożliwiającym przeciwstawianie się wyzwaniom społecznym związanym ze starzeniem się społeczeństwa, z ubóstwem, nierównościami społecznymi, wykluczeniem społecznym, nowymi modelami zatrudniania i stylami życia oraz z oczekiwaniami obywateli dotyczącymi sprawiedliwości społecznej, opieki zdrowotnej, edukacji i ochrony środowiska. W obliczu niedoborów finansowania wyżej wymienionych problemów ze środków publicznych, jesteśmy zmuszeni poszukiwać nowych, innowacyjnych rozwiązań.

Celem badań jest omówienie zagadnienia innowacji społecznych oraz wskazanie kierunków ich dalszych badań w ramach nauk o zarządzaniu. W pracy wykazano, że zagadnienia innowacji i innowacji społecznych są zagadnieniami aktualnymi. Przy czym, zagadnienie innowacji jest pojęciem częściej analizowanym przez badaczy niż innowacji społecznych. Można również wnioskować, że obszar innowacji społecznych może cieszyć się dużym zainteresowaniem badaczy w najbliższych latach.

Wronka-Pośpiech na bazie przeprowadzonej analizy literatury przedmiotu wskazała, że innowacje społeczne pojawiają się w kontekście pięciu głównych obszarów tematycznych: transformacji społecznej, modelu zarządzania organizacją, przedsiębiorczości społecznej, rozwoju nowych produktów i usług, ładu korporacyjnego. Z przeprowadzonej analizy z wykorzystaniem metody mapowania nauki wykazano, że aktualnie zagadnienie innowacji społecznych jest analizowane w ramach trzech głównych obszarów badawczych: przedsiębiorczości, zrównoważonego rozwoju oraz wpływu społecznego (w powiązaniu z zagadnieniem szkolnictwa wyższego).

Ograniczenia przeprowadzonej analizy mogą wynikać m.in. ze sposobu przeprowadzenia badań oraz metody doboru publikacji do badań. Niemniej jednak przedstawione w niniejszej pracy analizy mogą zostać wykorzystane jako tło do

dalszych rozważań nad innowacjami społecznymi i kierunek badań empirycznych z tego obszaru.

Podziękowania

Autorka artykułu składa serdeczne podziękowania dla dr Łukasza Kubisz-Muła za konsultację materiału.

LITERATURA

- [1] Wronka-Pośpiech M. (2015). Innowacje społeczne – pojęcie i znaczenie, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 212, pp. 124-136.
- [2] Błażejewska M. (2020). Social Entrepreneurship in Rural Areas as Illustrated by Social Cooperatives in Poland's Masovian Voivodeship, *Polityki Europejskie, Finanse i Marketing*, 24(73), pp. 20-30.
- [3] Rąb K. (2014). Social Innovation as a Part of Enterprise Management Strategy, *Scientific Papers of Silesian University of Technology, Organization and Management Series*, 75, 131-136.
- [4] Pełka W. (2014). Innowacje społeczno w polityce Unii Europejskiej, *Polityka Społeczna*, 1, pp. 1-5.
- [5] Czerwińska-Lubszczyk A. (2022). Innowacje społeczne – przykład praktyczny, *Systemy Wspomagania w Inżynierii Produkcji*, 11(1), pp. 10-19.
- [6] Nagy S. (2020). Dekarbonizacja gospodarki i jej możliwy wpływ na rozwój sektora gazowniczego do roku 2050, *Wiadomości Naftowe i Gazownicze*, 2(257), pp. 4-12.
- [7] Nowakowska-Krystman A., Sośnicki M., Burchert-Perlińska B. (2022). Globalne uwarunkowania funkcjonowania systemu energetycznego, *Nowoczesne Systemy Zarządzania*, t. 17, 4, pp. 111-130.
- [8] Piasecki M., Geryło R. (2021). Zagadnienia dekarbonizacji budownictwa w Polsce, *Materiały Budowlane*, 12, 23-26.
- [9] Parlińska M., Jaśkiewicz J., Rackiewicz I. (2020). Wyzwania dla rolnictwa związane ze strategią Europejski Zielony Ład w okresie pandemii, *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego*, 2, pp. 22-36.
- [10] Kuzior A. (2020). Contemporary European Cultural Values in the Context of Axiology of Sustainable Development, *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie, Politechnika Śląska*, 148, pp. 351-363.
- [11] Cholewa-Wiktor M., Jakubiak M. (2020). Sustainable Development as a Challenge for Modern Organizations - Students' Opinions and Attitudes, *Zeszyty Naukowe. Organizacja i Zarządzanie, Politechnika Śląska*, 144, pp. 33-42.
- [12] Laurisz N., Pacut A. (2019). Wprowadzenie: Innowacje społeczne – teoria, praktyka, wyzwania. W: N. Laurisz A. Pacut (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacyjność społeczna w Polsce* (pp. 7-10). Kraków: Uniwersytet, Ekonomiczny w Krakowie.
- [13] Laurisz N., Stronczek A. (2019). Przedmowa: Innowacje społeczne między rynkiem a państwem. W: N. Laurisz A. Stronczek (red.). *Ekonomia Społeczna. Innowacje społeczne* (pp. 7-12). Kraków: Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie.
- [14] Szymańska E. (2019). Innowacje społeczne w turystyce zdrowotnej, *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, XX, 2, pp. 55-69.
- [15] Wronka-Pośpiech M. (2015). Innowacje społeczne – pojęcie i znaczenie, *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, 212, pp. 124-136. Za: Mulgan G., Ali R., Halkett R., Sanders B. (2007), *In and Out of Sync: The Challenge of Growing Social Innovations*, NESTA, London.
- [16] Morawska-Jancelewicz (2016). Innowacje Społeczne w Miastach Europejskich. Przykłady Dobrych Praktyk, *Studia Miejskie*, 23, pp. 65-79.

- [17] Olejniczuk-Merta A. (2013). Innowacje społeczne, *Konsumpcja i Rozwój*, 1(4), pp. 21-34.
- [18] Pomykalski A. (2001), Zarządzanie innowacjami, PWN, Warszawa.
- [19] Majchrzak K. (2018). Biznesowe innowacje społeczne – ujęcie teoretyczne i praktyczne, Zarządzanie i Finanse, *Journal of Management and Finance*, 16, 4/2/2018. Za: Drucker P. (1992). Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady, Warszawa.
- [20] Majchrzak K. (2018). Biznesowe innowacje społeczne – ujęcie teoretyczne i praktyczne, Zarządzanie i Finanse, *Journal of Management and Finance*, 16, 4/2/2018. Za: Mulgan G., Ali R., Halkett R., Sanders B. (2007). In and Out of Sync: The Challenge of Growing Social Innovations, NESTA, London.
- [21] Olejniczuk-Merta A. (2013). Innowacje społeczne, *Konsumpcja i Rozwój*, 1(4), 21-34. Za: Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości.
- [22] Wyrwa J. (2014). *Innowacje społeczne w teorii i praktyce*, Warszawa.
- [23] Jędrych E. (2016). Innowacje społeczne w przedsiębiorstwach, *Research Papers of Wrocław University of Economics*, 439, pp. 134-143.
- [24] INNOES, <https://innoes.pl/baza-innowacji-spoecznych/> (dostęp 04.02.2023).
- [25] Majchrzak K. (2018). Biznesowe innowacje społeczne – ujęcie teoretyczne i praktyczne, Zarządzanie i Finanse, *Journal of Management and Finance*, 16, 4/2/2018.
- [26] Skawińska E., Zalewski R., Sobolewska-Poniedziałek I. (2014). Crowdsourcing jako metoda generowania i eksploracji innowacji społecznych w Polsce, *Przedsiębiorczość i zarządzanie*, 15(8), pp. 351-363.
- [27] Baran G. (2020). Social Innovation Living Labs as Platforms to Co-design Social Innovations, *Journal of Intercultural Management*, 12(1), pp. 36-57.
- [28] Michna A., Męczyńska A. (2016). Lokalne inicjatywy społeczne wspierające rozwój i funkcjonowanie przedsiębiorczości, *Ekonomia Społeczna*, 2, pp. 71-79.
- [29] Zajda K. (2016). Rural territory and social innovations, Uniwersytet Łódzki, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica Socio-Oeconomica*, 24, pp. 45-59.
- [30] Baran G. (2016). *Procesy instytucjonalizacji organizacji IV sektora, w: Zarządzanie w szkołach wyższych i innowacje w gospodarce*, red. Wawrzak T. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków, pp. 253-261.
- [31] Wronka-Pośpiech M. (2015). Biznesowe innowacje społeczne – ujęcie teoretyczne i praktyczne. Zarządzanie i Finanse *Journal of Management and Finance*, 16(4/2), pp. 127-140.
- [32] Hilarowicz A. (2016). Innowacje społeczno jako wsparcie dla inteligentnych specjalizacji – uwarunkowania organizacyjne, *Scientific Papers of Silesian University of Technology, Organization and Management Series*, 95, pp. 119-130.
- [33] Kowalewski M. (2014). Innowacje społeczne: obywatelskie usprawnienia miast, *Studia Miejskie*, 15, pp. 91-100.

Social Innovation – Contribution to Further Research

Abstract: Social innovations can be the answer to contemporary socio-economic problems faced by the world. They are a topic raised by both practitioners and theoreticians from various fields of science. The aim of the research is to discuss the issue of social innovation and indicate the directions of their further research within the framework of Business and Management Science. The article is based on the analysis of domestic and foreign literature. The research was conducted using the desk research method. The method of visualizing scientific landscapes was used. Based on the analysis, we can conclude that the issues of innovation and social innovation are topical. At the same time, the issue of innovation is a concept much more often analysed by researchers than social innovation. Currently, the issue of social innovation is being analysed in three main research areas: entrepreneurship, sustainable development and social impact. This opens up an interesting research field for future analyses within the framework of management sciences.

Keywords: innovations, socio-economic problems, social innovations, research

Agnieszka Czerwińska-Lubszczyk

ORCID ID: 0000-0001-8100-8802

Akademia Techniczno-Humanistyczna w Bielsku-Białej, Polska

Wydział Zarządzania i Transportu

Katedra Nauk Ekonomicznych i Społecznych

e-mail: aczerwinska@ath.bielsko.pl